

**РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВОВИХ НОРМ
ЯК ІНДИКАТОР ЯКОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО РЕГУЛЮЄ
ПОРЯДОК ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ
ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

Клепка Д. І.

*кандидат юридичних наук,
науковий співробітник відділу дослідження проблем
кримінального процесу та судоустрою
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України
м. Харків, Україна*

Якість законодавства безпосередньо пов'язана з його ефективністю, адже саме якість закону виступає мірилом і критерієм ефективності розроблених законодавчих актів [1]. Розглядаючи ефективність закону крізь призму предмета нашого дослідження, можна зробити висновок, що лише якісний закон може забезпечити реалізацію особою свого права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності та досягти необхідного результату.

Зазначимо, що процес констатації дефектності того чи іншого об'єкта в багатьох випадках відбувається не на підставі аналізу самого об'єкта (хоча такий шлях також можливий), а враховуючи ті негативні наслідки, які відповідним дефектом викликані. Величезна кількість нормативно-правових актів (у тому числі й законів), які приймаються в державі, доволі часто створює ілюзію повного правового регулювання суспільних відносин. Але доводиться констатувати, що значна частина нормативних приписів з тих чи інших причин залишається без дії. Процес реалізації закону починається не з моменту прийняття закону, а саме з моменту його застосування на практиці, адже лише реально діючий закон може служити базою впорядкування суспільних відносин [2, с. 9–13].

Крім того, у п. 51 Доповіді про верховенство права Венеційська Комісія також зазначено, що такі стрижневі елементи верховенства права як юридична визначеність (legal certainty) та вищість закону (supremacy of the law) передбачають, що закон застосовано на практиці. Це також означає, що він є *придатним для застосовування*. Тому надзвичайно важливо ще до прийняття закону оцінити його на предмет придатності його застосування на практиці, а також перевірити а posteriori, чи буде його застосовування ефективним [3, с. 89–105].

Однак аналіз правозастосовної практики свідчить про наявність низки норм, які не відповідають тому рівню якості, який може забезпечити реалізацію їх регулятивного та охоронного призначення. Яскравою ілюстрацією зазначеного є частини 2,3 ст. 303 КПК України, відповідно до яких скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача, або прокурора, які не передбачені ч. 1 ст. 303 КПК України не розглядаються під час досудового розслідування і можуть бути предметом розгляду під час підготовчого провадження у суді згідно з правилами статей 314-316 КПК України. Під час підготовчого судового засідання також можуть бути оскаржені рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора, передбачені пунктами 5 та 6 ч. 1 ст. 303 КПК України.

Так, у межах дослідження нами було проаналізовано 100 ухвал суддів суду першої інстанції за результатами розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора у підготовчому провадженні. Аналіз судової практики свідчить, що у 100 % випадків судді відмовляють у задоволенні скарги і більше ніж у 70 % підстава для відмови це відсутність процедури розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність у підготовчого провадження.

У своїй ухвалі суддя Соснівського районний суд м. Черкаси мотивує відмову тим, що статтями 314-316 КПК України передбачено, які рішення має право прийняти суд у підготовчому судовому засіданні, які питання повинен вирішити суд, пов'язані з підготовкою до судового засідання. Однак, статті 314-316 КПК України не передбачають розгляду скарги про скасування обвинувального акту під час підготовчого судового засідання [4]. Аналіз вимог частин 2,3 ст. 303 КПК України та повноважень суду, наданих йому статтями 314-316 КПК України дає можливість зробити висновок, що розглядаючи скарги під час підготовчого провадження, суд не наділений правом визнавати незаконним чи скасовувати постанови прокурора, винесені ним під час досудового розслідування [5].

У іншому рішенні зазначається, що відповідно до ст. 291 КПК України, надання суду інших документів, крім обвинувального акту з додатками, до початку судового розгляду забороняється, а тому доводи поданих на стадії підготовчого судового засідання скарг можуть бути досліджені повно, всебічно та об'єктивно безпосередньо тільки під час судового розгляду [6].

Водночас такий аргумент суду заслуговує на критичне зауваження, оскільки ч. 3 ст. 315 КПК України передбачено, що під час підготовчого судового засідання суд за клопотанням учасників судового провадження має право обрати, змінити чи скасувати заходи забезпечення кримінального провадження, в тому числі запобіжний захід, обраний щодо обвинуваченого. При розгляді таких клопотань суд додержується правил, передбачених розділом II цього Кодексу. Підкреслимо, що подання

клопотання про застосування, зміну чи скасування заходу забезпечення кримінального провадження передбачає долучення до нього доказів, якими воно обґрунтовується. Таким чином, суддя у підготовчому провадженні не позбавлений можливості досліджувати і інші документи окрім обвинувального акту та додатків до нього.

Цікавою видається позиція судді Петриківського райсуду Дніпропетровської області, який відмовляючи у задоволенні скарги на рішення прокурора зазначає, що скарги на рішення прокурора, які не підлягають оскарженню слідчому судді та подані під час підготовчого судового засідання, мають бути враховані судом лише з огляду на те, чи впливають викладені у них доводи на прийняття рішень передбачених ст. 314-316 КПК України [7].

На підставі вище викладеного можна зробити висновок, що хоча законодавцем і передбачена можливість оскаржити рішення, дії або бездіяльність, які не включені до вичерпного переліку ч. 1 ст. 303 КПК України у підготовчому судовому засіданні, водночас у статтях 314-317 КПК України не передбачена ані процедура, ані можливість прийняття рішення за результатами розгляду скарги, що робить частину 2,3 ст. 303 КПК України суто декларативною нормою.

Література:

1. Легін Л. М. Поняття та критерії якості закону: проблеми визначення. *Проблеми законності*. 2016. № 132. С. 196–204.

2. Гулиев В. К. Проблемы эффективности реализации законов как источников конституционного права России. *Конституционное и муниципальное право*. 2006. № 9. С. 9–13.

3. Глинська Н. В. Доброякісність кримінального процесуального закону як основа забезпечення єдності його застосування. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2019. Вип. 38. С. 89–105.

4. Ухвала слідчого судді Соснівського районного суду м. Черкаси від 02.03.2020 р. справа № 712/6268/19 URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88096519> (дата звернення 20.09.2020)

5. Ухвала слідчого судді Московського районного суду м. Харкова від 11.02.2020 р. справа № 643/1359/20 URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87500180> (дата звернення 20.09.2020)

6. Ухвала слідчого судді Охтирського міськрайонного суду Сумської області від 21.05.2020 р. справа № 583/1283/20 URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89366112> (дата звернення 20.09.2020)

7. Ухвала слідчого судді Петриківського райсуду Дніпропетровської області від 20.01.2020 р. справа № 196/1400/19 URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87002460> (дата звернення 20.09.2020)